

מספרות המחקר

Zion / ציון, Vol. (תש"ץ), pp. 134-138

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70040207>

Accessed: 04/12/2011 10:29

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

מספרות המחקר

ש"נ אייזנשטדט, החברה הישראלית בתמורר תיה. ירושלים, הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, תשמ"ט. 578 ע', ביבל', מפתח.

לפנינו דיון בכמה ממגמות ההתפתחות של החברה הישראלית מאז ימיה הראשונים, על רקע ההיסטוריה היהודית מתקופת הבית הראשון ועד ימינו. המחבר עומד על ארבעה מאפיינים מרכזיים: (א) התפתחותה כחברה מיישבת, חלוצית ואידיאולוגית; (ב) התפתחותה בסביבה עוינת; (ג) ניסיונה לעצב מחדש את החיים הלאומיים והתרבות היהודית; (ד) שאיפתה להפוך למרכז של יצירה תרבותית. על פי מאפיינים אלה מנתח המחבר את התפתחות החברה הישראלית, תוך ראיי תה כחברה בתרמהפכנית. בנוסף לכך דן המחבר ברקע ההיסטורי של התנועה הציונית, וכן בשותפותן של הקהילות היהודיות בגולה בהגשמת החזון הציוני בהקשר של החיים המודרניים.

רחל אלבוים-דרור, החינוך העברי בארץ-ישראל, ב: 1914-1920, ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תש"ן. 510 ע', מפתחות.

בכרך שלפנינו דנה המחברת בארבעה נושאים בהתפתחות החינוך העברי בארץ ישראל. (א) תקופת מלחמת העולם הראשונה: גיוס התלמידים, הקמת מרכז לאומי לארגון החינוך, כתי הספר העבריים לסוגיהם; (ב) מיסוד מערכת חינוך לאומית (1918-1920):

שרותי חינוך, מדיניות ועד הצירים, החינוך החרדי והמערכת הכללית, הסתדרות המורים, ועד החינוך והמחלקה לחינוך, ועוד; (ג) מלחמת התרבות והפוליטיזאציה של החינוך: יחס המזרחי לחינוך, המאבק נגד פיצול החינוך והשליטה המפלגתית בו, הסתדרות המורים ושאלת החינוך החרדי, הדיונים בוועידות הציוניות וחלוקת הסמכויות; (ד) דור 'תקווה' – בוגרי החינוך העברי: בני המושבות, בוגרי החינוך התיכוני, הנוער הדתי; ההגנה והצבא ככור היתוך, מיתוס הגבורה והקרבן, דמות הערבי בעיני הנוער והשפעת המלחמה על התלמידים. בסוף הכרך נדפס מפתח שמות ועניינים לכרכים א-ב. (סקירה על כרך א, מאת ש' רשף, נתפרסמה בציון, נג, ג [תשמ"ח], עמ' 328-335).

משה ה' גראופה, היהדות המודרנית כהתחזור תה, 300 שנות מחשבת ישראל בגרמניה. ירושלים, שוקן, תש"ן. 396 ע', ביבל', מפתח.

המחבר מתאר את התהוותה של היהדות המודרנית בראי ההיסטוריה האינטלקטואלית והחברתית של יהודי גרמניה. שתי הנחות עומדות ביסוד תפיסתו של המחבר. האחת: 'הקיבוץ היהודי בגרמניה מהווה מיקרוקוסמוס אידיאלי להבנת התפתחות היהדות המודרנית'. והשנייה: היהדות המודרנית מופיעה כבר במאה ה"ו, וזמן רב לפני תקופת מנדל-סון, עם התרופפות המסגרות המסורתיות של ימי הביניים. המחבר פותח בתאור דמותה של היהדות המסורתית ובתמורות העוברות עליה

שני תחומי יצירתו של הרמב"ם, ההלכות והפילוסופיה, מעלים לעתים סתירות בהתייחסותם לנושא מסוים. האם היה הרמב"ם פילוסוף, ועיסוקו ההלכתי אך טפל לו או שמא דווקא הפן ההלכתי נוטל מקום בראש? שאלות אלה, והקשיים המתעוררים מהשוואת כתביו הפילוסופיים וההלכתיים של הרמב"ם, עומדים במוקד הדיון בספר שלפנינו. בחלקו הראשון עוסק המחבר בשאלות כגון: הנבואה כתופעה אנושית כללית, סוד הקול הנברא במעמד הר סיני, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ייחודו של ישראל במערכת הפילוסופית. החלק השני מוקדש ל'מחקרים נספחים'.

גרשם שלום, עוד דבר, פרקי מורשה ותחיה (ב). כינס וערך אברהם שפירא. תל אביב, עם עובד, 1989. ע' 528, מפתח.

ספר זה הוא בכחינת המשך ל'דברים בגו' ואף הוא מתאפיין בפסיפס הרחב שבו. הספר ערוך חטיבות חטיבות, וכל אחת מהן מתמקדת בפן אחר של יצירתו רבת הפנים של שלום: 'חקר ופשר' – בענייני קבלה; 'דרכים אל הציונות' – על תנועת הנוער היהודית, אחד העם וברית שלום; 'במבוכי הרוח של זמננו' – חינוך ליהדות, דת וחילוניות; 'חכמת ישראל' – על מדעי היהדות ודרכה של האוניברסיטה; 'רצף חי' – על חטא ועונש, יהדות וגנוסטיות, ל'ו צדיקים ופוליטיקה של המיסטיקה; 'כיסופי גאולה' – על הרעיון המשיחי בימי הביניים ועל טיפוסים של גאולה; 'המיסטריון היהודי והקבלה' – בענייני מיסטיקה וחברה ותולדות תיו של מחקר הקבלה; 'אנשים ודרכים' – על קאפקא, ברל, עגנון, בובר, ברכט, ואחרים. בחטיבה האחרונה – 'הארות ותגובות' – כונסו קטעי עיתונות, תגובות שבעל פה ורשימות קצרות מן העיזבון בעניינים שונים.

בשלהי ימי הביניים; ממשיך בתקופת טרום ההשכלה, בימי מנדלסון, בחכמת ישראל, ברפורמה ובנאו-אורתודוקסיה, עבור לגיתות ההבנה העצמית של היהדות והשתתפות היהודים בחיי הרוח הכלליים, ועד לבחינת התודעה העצמית היהודית החדשה והיהדות המודרנית במזרח אירופה.

היהודים והים התיכון – כספים, בנקאות ומסחר בינלאומי במאות ט"ז–י"ח. ערכו אריאל טואף, שמעון שורצפוקס. רמת-גן, אוניברסיטת בר-אילן, תשמ"ט. 308 ע' + כ"ח ע'.

המציאות היהודית החדשה שהתפתחה באזור הים התיכון לאחר גרוש ספרד משמשת רקע למאמרי הקובץ, ובפרט התפתחות הקשרים בין הקיבוצים השונים של היהודים באזור זה. מאמרים אחדים דנים במרכיבים יהודיים גדולי, כגון: יהודי אנקונה (ורטר אנג'ליני), מתווכים יהודיים באיסטנבול (לאה בורנשטיין-מקובצקי), תעשיית האריגים בשאלוניקי (שמעון שורצפוקס), קהילות יוצאי קטלוגיה וארגון וקסטיליה ברומא (אריאל טואף). מאמרים נוספים מוקדשים למערכות היחסים שהתפתחו בין מרכזים אלה, כגון: ונציה וסוחרי איסטנבול (בנימין ארבל), הסוחרים והבנקאים היהודיים מליורנו (ז'אן פייר פיליפיני), הפלגה בים התיכון בשנת 1563 (יוסף שצמילר), יחסי המסחר שבין קהילות יוון לוונציה (מאיר בניהו), יהודי ארץ ישראל בסחר הים-תיכוני (אברהם דוד).

יעקב לוינגר, הרמב"ם כפילוסוף וכפוסק. ירושלים, מוסד ביאליק, 1989. ע' 286, ביבל', מפתחות.

תנועות הנוער הציוניות בשואה, ערך יהויקים כוכבי. חיפה, המכון לחקר תקופת השואה, תשמ"ט. ע' 289, מפתחות.

תנועות הנוער הציוניות היו חוליה חשובה במסכת ההתנגדות וההצלה היהודית בארצות אירופה שכבשו הנאצים, אבל במחקר השואה לא זכה הנושא לביטוי הולם. הקובץ נפתח במאמרו של ח' שצקר, על ייחודה של תנועת הנוער, ובו דן המחבר באופיין ובדרך פעולתן של התנועות למן מלחמת העולם הראשונה ועד שנת 1948. המאמרים האחרים מתארים פעילות זו לגווניה השונים, מפעולות חינוך והצלה ועד להשתתפות בפעולות גרילה נגד הנאצים. הרב-גוניות שבפעילות קשורה גם לפריסה הגאוגראפית הרחבה, מברית המועצות ופולין במזרח, בואכה סלובקיה, הונגריה רומניה וגרמניה, ועד הולנד, בלגיה וצרפת במערב. מאמרים אחדים דנים בתרומתן של תנועות הנוער ל'עלייה ב' / בסיוע לעצורים בקפריסין, ובתפקידן של התנועות כמנהיגות חלופית במזרח אירופה. חותם את הקובץ מאמרה של נילי קרן: 'תנועת הנוער בגולה כסמל – והשפעתה על החינוך בישראל'.

Shirley B. Isenberg, *India's Bene Israel, A Comprehensive Inquiry and Sourcebook*. Bombay, Popular Prakashan, 1988. 443 p., bibl., index

יהדות הודו נחלקת לשלוש קהילות מרכזיות: 'בני ישראל', יהודי קוצ'ין ו'היהודים הבגדיים', ולכל אחת מהן עבר משלה ואורח חיים אופייני. ייחודה של יהדות זו בכך, שלא הושפעה מן האנטישמיות והתפתחה בדרכה שלה. בספר שלפנינו התרכזה המחקר בחקר

הקהילה הגדולה שבהן, קהילת 'בני ישראל', מתוך פרספקטיבה אנתרופולוגית-היסטורית. בחלק הראשון דנה המחברת בהתהוותה של הקהילה, ביחסיה עם יהודי קוצ'ין ובמצבה במאה ה'י"ח. החלק השני מוקדש לתאור מפורט של ההתפתחויות הדתיות והחברתיות במאה ה'י"ט. בחלקו השלישי מתמקד הספר בהבטים שונים של חיי הקהילה במאה העשרים. המחברת צירפה לספר נספחים וטבלאות סטטיסטיות, והוסיפה מילון למונחים יהודיים המופיעים בספר ולמונחים יהודיים, וכן הערות היסטוריות כלליות על הודו.

Mystical Union and Monotheistic Faith, eds. Moshe Idel and Bernard McGinn, New-York, Macmillan Publishing Company, 1989. 252 p., Index

רעיון ה־Mystical Union שורשים עמוקים לו בדתות המונותאיסטיות. הוא מעורר שא־לות בסיסיות על מקומו של האדם ביחס לישות האלוהית: כיצד ניתן לטעון, למשל, לאחדות מעין זו ללא האנשת האל, מחד גיסא, ולהעלאת האדם מעבר לייצודו, מאידך גיסא. האם אין בתפיסה זו מן הכפירה? בקובץ שלפנינו נעשה ניסיון להבין רעיון זה בדיון משווה על מקומו ומשמעותו במחשבה הדתית של היהדות, הנצרות והאסלאם. בהקדמה מברר לואיס דפּרה את המושג חוויה מיסטית. במרכז הדיון שלושה מאמרים, המוקדשים לבחינת הנושא מזוויות הראייה של שלוש הדתות. משה אידל דן בשתי תפיסות של האוני-מיסטיקה בקבלה היהודית, ברנרד מק'גין כותן את המושגים אהבה, ידיעה ואחדות מיסטית במסורת המערבית הנוצרית, ומייקל סלס עוסק במשמעות המושג במחשבת

VI, 2-1 (*The Victims of the Holocaust*): (א) הגיטאות במזרח אירופה, (ב) יהדות מרכז אירופה ומערבה, (ג) המחנות.

VII (*Jewish Resistance to the Holocaust*): (א) הקדמה כללית, (ב) גיטאות, יערות ומחנות במזרח אירופה, (ג) סלובקיה והונגריה, (ד) מערב אירופה.

VIII, 3-1 (*Bystanders to the Holocaust*): (א) תאוריית שונות על השואה, (ב) פליטים לא רצויים, (ג) קהילות יהודיות: 1. כללי, 2. יהדות ארץ ישראל, 3. יהדות אמריקה, 4. קהילות יהודיות אחרות, (ד) ברית המועצות, (ה) גופים בינלאומיים ומדינות נייטרליות, (ו) הכנסיות: 1. קתולים, 2. פרוטסטנטים.

IX (*The End of the Holocaust*): (א) משא ומתן להצלה, (ב) דרכי הצלה אחרות, (ג) מצעדי המוות והשחרור, (ד) המדיניות כלפי פשעי המלחמה והמשפטים שלאחר המלחמה.

Jonathan D. Sarna, *JPS, The Americanization of Jewish Culture, 1888-1988*. New-York, The Jewish Publication Society, 1989. 430 p., Index

הספר שלפנינו עוסק ב-JPS, בית ההוצאה הוותיק, שהוציא לאור למעלה משבע מאות פרסומים במדעי היהדות. בית ההוצאה מוצג לקורא בהקשרים החברתיים, הפוליטיים והתרבותיים של יהדות אמריקה במאה השנים האחרונות. הספר פותח בתאור מאבקם של מייסדי JPS, שהאמינו בצורך לחנך את אחיהם המהגרים באמצעות ספרות יהודית בשפה האנגלית. מעבר לתשתית הרעיונית, מביא י' סרנא את סיפוריהם של אישים ידועים הקשורים בהוצאה, כגון הנרייטה סאלד, מייסדת 'הדסה' ו'עליית הנורע', ששימשה במשך עשרים ושלוש שנים עורכת ראשית.

האסלאם. מאמרו של דניאל מרקור, הדן בהבטים פסיכואנליטיים של חוויית האחרות, תורם לדיון הבט נוסף. בחלק השלישי הובאו הערות המתדיינים.

The Nazi Holocaust, Historical Articles on the Destruction of European Jews, ed. Michael R. Marrus, Westport and London, Meckler Corporation, 1989

בעשרים השנים האחרונות חלה התקדמות של ממש בחקר השואה, הן בהבנת התופעה והן בשילובה בזרמים המרכזיים של התודעה ההיסטורית. בסדרה המונומנטלית שלפנינו, בת 15 כרכים, כונסו מאמרים נבחרים, כמעט על כל נושא הקשור בשואת יהודי אירופה. ההקף הרב ומיצוי הנושאים הנידונים מאפשרים לקורא להסתייע במפעל זה בכל מחקר על השואה. להלן רשימת ספרי הסדרה:

I (*Perspectives on the Holocaust*): (א) השואה בהיסטוריה, (ב) הכתיבה ההיסטורית על השואה. II (*The Origins of the Holocaust*): (א) גזענות, כינוף וטוהר הגזע, (ב) רקע אנטישמי, (ג) האנטישמיות ההיטלראית, (ד) רדיפת היהודים, 1941-1933.

III, 2-1 (*The Final Solution: The Implementation of Mass Murder*): (א) ההחלטה על 'הפיתרון הסופי', (ב) בעלי תפקידים ומוסדות בביצוע 'הפיתרון הסופי', (ג) הבטים של האוכלוסייה הנאצית והמדיניות האנטי-יהודית.

IV, 2-1 (*The Final Solution Outside Germany*): (א) הקדמה כללית, (ב) מערב אירופה, (ג) ארצות הבלקן, (ד) מרכז אירופה ומזרחה.

V, 2-1 (*Public Opinions and Relations to the Jews in Nazi Europe*): (א) גרמנים, (ב) מזרח אירופאים, (ג) תמיכה ביהודים.

בהבטים דתיים של חיי יהודי וינה בין מלחמות העולם, תוך ניסיון לתאר תבניות של התנהגות קולקטיבית בקהילה בעלת זרמים מנוגדים. נ' קצבורג עומד על תפקידה המיוחד של יהדות מרכז אירופה כמתווכת בין ה'מודלים' השונים של יהודי מזרח היבשת ומערבה. ו' מקקגי מתאר את מערכות היחסים השונות בין הקהילות היהודיות לסביבתן העירונית, בפראג, בווינה ובבודפשט. י' ילינק עוסק ביהדות סלובקיה בין המלחמות, ומראה כיצד מתגבשת הגדרה עצמית ייחודית כתגובה לאנטישמיות ולמתחים פנימיים. במאמר הברון תן את האוריינטציה הפוליטית של ארגוני הרופאים ועורכי הדין בהונגריה בשנים 1918–1938, מאששת מ' קובאץ' את ההנחה, שהאינטליגנציה היהודית העדיפה למצוא פרנסה דווקא במגזר הפרטי. ג' לנגיל דן בהרכב האתני של האליטה הכלכלית בהונגריה באותן שנים; ו' קאראדי בוחן הבטים סוציולוגיים ודמוגרפיים של יהדות מרכז אירופה, ו' דון מתמקד בהתנהגות הכלכלית של יהדות זו במאה העשרים.

אופיה המיוחד של ההוצאה ודרכה בבחירת ספריה באים לידי ביטוי בשניים מן הספרים היותר ידועים שראו אור ביוזמת JPS: תרגומי התנ"ך, שיצאו לאור בשנים 1917 ו-1985; *Jewish Catalog*, המגלם את רוח ה-*Jewish Counterculture*, שהיה לרב מכר, למרות הפולמוס הנרחב שהתפתח סביב פרסומו.

A Social and Economic History of Central European Jewry, eds. Yehuda Don and Victor Karady, New Jersey, Transaction Publishers, 1989. 262 p., Index

קובץ המאמרים שלפנינו דן בעולמם החברתי והכלכלי של היהודים בקיסרות האוסטרו-הונגרית בשנים האחרונות לקיומה ולאחר התמוטטותה. הקובץ פותח במאמרו של יעקב כ"ץ, על הזהות הבתר-אמנציפציונית של יהדות הונגריה. ס' בלר וג' כהן דנים במקומה של האינטליגנציה היהודית בחברה הווינאית של סוף המאה הי"ט, וה' פריידנרייך עוסקת